

Különfélék.

Báthory-kincs a lengyeleknél.

Egy vagyonos lengyel úr, *Lozinski* L. szép gyűjteményt szerzett össze olyan lengyel történeti vonatkozású régiségekből, melyeknek egyszersmind műtörténeti becsük van. Mintegy 900 darabból áll a gyűjtemény, melyek közt vannak fegyverek, zászlók, hadi felszerelések, vadász tárgyak, ékszerek, képek, serlegek, bútorok, szőnyegek és varrottasok. Ezek között 45 darab állítólag a Báthoryaké, főleg István lengyel királyé volt, melyekről német katalógus jelent meg ez évben Lembergben: „*Die Báthory-Gruppe in der hist. Sammlung des Herrn L. von Lozinski, mit 15 Illustrationen*“ cz. a. 20 lapon. A nevezetesebb tárgyak ezek közt a következők: 1. *pánczél öltözet*, a sisakon a lengyel, a galléron a magyar címerrel, a mellén a szűz Mária képével; 2. pikkelyes *lovass pánczélöltözet*, sisakján Báthory-címerrel; 3. pikkelyes *pánczélíng* a mellén aranyozott kereszttel, a fejevédőn a Báthory-címerrel; 4. kerek *paizs* bivalybőrből, lengyel, litván és családi címerrel, S. B. monogrammal (A címerképek és a monogram betűi elöltem nagyon gyanúsaknak látszanak). Az 5-ik kép egy *kardot* ábrázol, sas-fejes markolattal, S. betű felett királyi koronával, lengyel és litván címerrel; 6. 7. rövid *vadász-puska*, sasfejet ábrázoló agygal, S. monogrammal, címerrel; 8. *buzogány*, zománczozott ékítéssel, címerrel; 9. az *aranygyapjas rend* jelvénye, 13 zöld és vörös zománczú arany láncszemből, mindeniken a lengyel és Báthory-címerrel. (Itt az a kérdés merülhet fel, hogy Báthory István, a ki a Habsburgokkal ellenséges viszonyban volt, megkapta-e az aranygyapjút? Én nem tudok róla, talán inkább a Báthory Zsigmondé lehetett?!) 10. Aranyozott *öv*, 11 négyszögletű lemezből, melyek mindenikén a Jagello dinasztianak egy-egy tagja van ábrázolva s a csatton Báthory István az országnagyok között. 11. Egy ezüst női mellre való *láncz*, rajta az országnagyok között. 12. Egy fekete zománczú paizs a lengyel és Báthory-címerrel és alatt a király zománczozott *mellképe* bronzrámával. 13. Báthory István király zománcz *mellképe* bronzrámával. 14. Ezüst *imakönyv-tábla* niellirozott birodalmi és családi címerekkel. 15. *Zsebóra*, virágdíszű vasfedéllel, címerrel. 15. Ébenfa *szekrény*, lengyel és Báthory-címerrel. Ezek a főbb tárgyak vannak illustrationnal is kísérvé a catalogusban. A többi tárgyak közt van még néhány kard, pisztoly,

karabély, lószerszám, vezér-bot, pálcza, kereszt, gyűrűk, forgótartó, mentegombok, a király arczképei, 6 aranyozott ezüst kanál stb. stb. Minden esetre nagybecsű és igen érdekes tárgyak, bár kétségtelennek tartjuk, hogy egy s talán nagyobb része soha sem volt a Báthory Istváné. Czímer, vagy monogram ugyan mindeniken van, de előttem nagyon gyanúsak és részben szokatlan formájúak ezek a czímerek; úgy hogy nem tartom kizártnak (az illusztrációk után ítélve), hogy sok hamisított műtárgy van ezek között a Báthory-reliquiák között. A tárgyakat magokat kellene látni és alaposan megvizsgálni, hogy megítélni lehessen, mi lehetett igazán a nagy királyé s mi az, a mit az ő nymbusával mesterségesen akart értékessé tenni valamelyik élelmes régiségkereskedő.

Sz L.

— „Az erdélyi udvari kancelláriai levéltár“ felől *Tagányi* Károly orsz. allevéltárnok kitűnő tájékoztató munkát írt („A. m. kir. orsz. levéltár ismertetése“ III. része ez), a mely megbecsülhetetlen előleges kalauzúl szolgál azoknak, a kik e levéltárban kutatni óhajtanak. Az erdélyi kancelláriát az I. Lipót 1690. diplomáját kiegészítő 1693-iki Alvinczyana-resolutio alapján állítván föl, ügyiratai 1694-en kezdődnek. Van 1848-ig 2398 esomó actája, 190 kötet iktatókönyvvel és indexszel. Vannak ezen kívül különféle *másolati könyvek*, köztük az erdélyi királyi könyvek 1687—1849-ig és 1861—67-ig 17 kötetben. Vannak családí letétek (deposita) is a levéltárban, legterjedelmesebb az *Isztekucz* család okiratai. Fontos gyűjtemény a kancelláriai elnöki iratok osztálya 1791-től 1848-ig 43 esomóban, az ülések jegyzőkönyvei 56 kötetben és külön elnöki iratok gr. Auersperg (1771—74) és gr. Bánffy György (1792—1821) kormányzók, Nopcsa Elek (1825—44) főkancellár, br. Wlassich Ferencz horvát bán és Esztei Ferdinánd erdélyi királyi biztosok (1833—38), gr. Kornis János al- és főkormányzó iratai 1827—40-ig. 1848-ból a m. kir. belügyminiszterium erdélyi ügyiratai két esomót alkotnak. Az abszolút korszakból az osztrák miniszteriumok irataiból utólag választattak külön az erdélyi ügyiratok. 1861—67-ig az erdélyi kancellária iratai ismét külön vannak. Mindezeket csoportonként előszámolja és ismerteti *Tagányi* Károly hasznos kis füzete (12 oldal), mely eredetileg a Századokban jelent meg.

»Az 1437-ik évi parasztlázadás története« című munkára bocsátott ki előfizetési felhívást *Gombos Ferencz Albin* egyetemünk jeles hallgatója, ki e munkával egyetemi pályadíjat nyert. Actualis nagyérdékű munka ez, főkép most, midőn az ország több helyén ismét napirenden vannak a parasztmozgalmak, a melyeknek alapos orvoslására szükséges alapos tanulmányozás alá venni ezen időnkint meg-megújuló, a társadalmat mindig annyi veszélylyel fenyegető népmozgalmakat s levonni belőle a kellő tanúságot. Ezen eszme vezérelte az író, midőn az 1437-ik évi legelső magyar parasztlázadás történetét megírta. E nagyszabású népmozgalom záróköve a magyar jobbágyok középkori törté-

netének, s külön álló sajátos jelensége az összes európai parasztlázadásoknak. Bővebben foglalkozik az oláhság akkori helyzetével, összehasonlítva azt különösen az erdélyi magyar jobbágyság viszonyaival; továbbá a magyarországi husszita-mozgalmakkal, a melyeknek a keretében hazánk legnagyobb inquisitorának, Marchia Jakabnak, egész életrajzát adja. A könyv díszes kiállításban s mintegy 10—12 nyomtatott ívnyi terjedelemben fog megjelenni. Előfizetési ára 3 korona, a melyet az író címére (Kolozsvár, Bel-magyar-utca 44. sz.) május 1-ig kell beküldeni. A munka június havában kerül ki a sajtó alól.

Az 1848/49-iki szabadságharcz vértanúi-ról *dr. Vajda Emil* alkalmi kötetet adott ki Győrött (152 l.), melynek első részében Batthyány Lajos gróf, az első magyar miniszterelnök élet- és jellemrajzát, a II-ik részben a 13 aradi vértanú (Aulich Lajos, Damjanich János, Desseffy Arisztid, Kiss Ernő, Knezich Károly, Lahner György, Lázár Vilmos, gr. Leiningen Károly, Nagy Sándor, Pöltenberg Ernő, Schweidel József, Török Ignác, Vécsey Károly gróf) rövid életrajzát adja, nem kimerítően, de élénken, nagy vonásokban, rapsodikus modorban, de találóan és hazafias lendülettel. Batthyány és a 13 tábornok arcképe díszíti a kis kötetet, melynek ára ?

Dr. Márki Sándor „A tiz szobor“-ról a kolozsvári iparosok előtt tartott felolvasása az „Iparosok Olvasótára“-ból különnyomatként is megjelent 24 lapon.

„**Kaukázusi útazásunk**, Első rész: Budapesttől a Cserkesztől-dig, kilencz képpel, írta *dr. Szádeczky Lajos*, különnyomat az „Erdély“ és az „Erdélyi Múzeum“ 1898. 1—3. füzeteiből“ jelent meg e napokban Kolozsvárt 76 oldalon. A képek Odessza, Szebasztopol, Jalta s a gurzui park remek szökőkútja képeit és a kabard család-jelvényeket tüntetik fel.

„**Ifjúkorom**, költemények, írta *Andorka Lajos*“ verskötet jelent meg Újverbászon 1898. 89 lapon. Nekünk is beküldtévén, megemlítjük, hogy a száznál több dal: Virágfakadás, Virágfeloslás, Pipacsok, Haza, Dalok csoportra osztva ostromolják az eget és szíveket. A dalokat maga a szerző így jellemzi *jeligé-jében*:

Tarka-barka a költésem,
Olyan, mint a szívverésem;
Néha *Iassú*, néha gyors;
Bánatos, majd viharos,
Nagyratörő, *halavány*,
Magam előtt is *talány*.

Ezt a jellemzést (hogy többet ne mondjunk, mert jót alig mondhatnánk) magunkévá tesszük s főkép a ritkított szedésű szavakat tartjuk találóknak.

Női életpályák. Mindez ideig hiányzott irodalmunkban olyan könyv, mely vezetől szolgáltathatna mindazokra az életpályákra, melyek ma a nők számára megnyílhatnak. *Bod Péter* és *Székely István* vállal-

koztak megírására és a feladatot becsülettel oldották meg. Megtudható ebből minden, a mit az élet harcából részét kikérő nőnek tudnia kell, az is, a mit a nőemancipáció számára nyújt. A könyv a Franklin-Társulatnál jelent meg és ára kemény kötésben 80 kr.

Az Olesó Könyvtár új sorozata. Közel két évtized óta szolgálja immár e kitűnő vállalat a magyar irodalom érdekeit, jeles hazai és idegen nemzetbeli írók munkáinak olesó kiadásával. Most pedig, mióta új sorozata 10 kros füzetenként jelenik meg, méltán rászolgált az „olesó“ nevére. *Gyulai Pál* avatott keze kitűnően válogatta meg a legújabb számokat is. Kezdődik az új sorozat *George Elliot* híres regényével a *Vizi malommal* (1041—1052. szám), melyet *Váczy János* ültetett át. A nagy angol író, mélységes lélektani festésével, mely az emberi lélek rejtelmeit, a társadalom fonákságait oly mesterien és egy minden részleteiben érdekes mese keretében állítja elénk, azon írók közül való, a kik fölött az irodalmi ízlés váltakozó hullámai nyom nélkül szállnak át. Az ő regényei az idő multával csak nyernek értékben. — *Jósika Miklós* gyönyörű novellája, *Bornemissza Anna* (1053) méltán sorakozik melléje. Erdély történetéből egy változatos, színgazdag kép, melyben *Apaffy Mihály* heroikus lelkű felesége, nagysága egész művoltában jelenik meg előttünk. — *Tacitus Agricola élete* (1054) a római történetírás mesterének egyik ragyogó essayje, melynek *Csiky Kálmán* avatott tolmáca. — A következő számban egy egész új műfajt mutat be a magyar irodalomban *Lazarillo de Tormes élete* (1055—56) a spanyol picaresca regények megalapítója; századokon át a latin népek egyik legkedveltebb olvasmánya volt. Érdekesség dolgában a világirodalom kevés alkotása vetekedhetik e munkával. — A középkori magyar irodalom egyik legszebb költői mondáját *Sziládi Áron* bocsátja közre. *Ráskai Gáspár* *Egy szép história a viléz Franciscorúl és az ő feleségéről* (1057) méltó arra hogy az irodalomtörténeti oktatás segédkönyvül válassza és hogy a nagy közönség is megismerkedjék vele. — *Almási Tihamér* egyik népszerű színműve *Czigány Panna* tölti be az 1058—59. számot, míg a következő — *Fazekas Mihály* naiv szépségével soha el nem évült kis époszát a *Lúdas Matyit* közli új lenyomatban. Emelik e kiadás értékét az első kiadásból lenyomott képek. Érdekesekek és tanulságosak *Tóth Rezső* bevezetése és a műhöz írt magyarázó jegyzetei. Végül berekeszti az új sorozatot — *Kemény Zsigmond* *Két boldog című* beszélya (1061—62. sz.): a nagy regényíró kisebb munkái közül kétségtelenül a legszebb. Micsoda mesterien megírt történet ez és rövidségében is milyen hatalmas korkép! Az Olesó Könyvtár új sorozatának egy-egy száma 10 kr. A Franklin-Társulat nyomdája e kis köteteket is finom ízléssel állította ki.